

S m a a s t y k k e r .

I.

Mag. Hans Jensen Viborgs Selvbiografi.

Den i Overskriften nævnte Mand hørte kjendelig til det 17de Aarhundredes dygtigste Akademikere og døde 1682 som Sognepræst i Stege. Efterfølgende Optegnelse om hans Levned findes, skreven med hans egen, temmelig ulæselige Haand, i Gl. kgl. Saml. 3022, 4°.

In nomine domini.

Ao. 1618 den 3 decembr. er ieg Hans Jensøn Viborg fød udi Viborg aff erlige christne oc ecte foreldre. Min Fader var Jens Jensøn Sørsleff, Borger oc Handelsmand der i Byen. Min Moder var Johanne Jespersdatter, som tillforn haffde hafft till ecte en Borger der sammesteds ved naffn Hans Torchildsøn. Aff hvilche christne foreldre ieg er bleffn befodrit till Daab og Christendomb.

Ao. 1624 bleff ieg satt till den danske schole, hvor ieg lerde nogenlunde at læse i danske Bøger. Aaret der effter komb ieg i Latinsche Skole, oc forbleff der stetze, ind till ieg fih mit Testimonium derfra till Universitetit.

Der ieg var otte Aar, tog Gud min salige Fader fra mig; men hand opvacte mig blant fremmit folk dennem, som var mig i Faders sted, hoss hvilche ieg bleff opdragit oc forsørrit, ind till ieg fra Byen forreiste.

Imidlertid ieg var der i Skolen, var der Skolemestere hæderlig oc høylærde Mend M. Niels Poffvelsøn Scandorphius,

M. Christoffer, M. Hans Hansøn oc M. Niels Jensøn Aarss¹⁾, hvilchen sidste med saadan berømmelse sin bestilning haffver forestaaet, at ieg neppeligen troer nogen her i Rigit hannem i flittighed oc dexteritet haffver offvergaaet. Thi de vildiste oc lerdeste mend, som findis her i Danmark, er kommen aff hans disciplin.

Aar 1639 komb ieg till Universitetit i Kiøbenhaffn med andre unge Karle fra Viborg schole, oc der vi vare examinerede oc offverhørde, flich ieg den første sted i depositionen, oc haffde petitionem, decano Magistro Johanne Christophoro, Græcæ lingvæ Professore, oc Rectore Magnifico Doctore Claudio Plumio, Jurisconsulto. Till privatum præceptorem udvalde ieg Doct. Niels Poffvelsøn, Theologum, som tillforn haffde verit min allerførste Skolemester i Skolen. Denne salige Mand, saa lenge hand leffvede, var hand mig ei allene en Ven, men en rett Fader, hvilchit hand beviste bode med ord oc gierninger. Thi hvis ieg haffde fornøden, bode der i Kiøbenhaffn, saa vell som udenlandz, forstracte hand mig med en hiertens god vilie, oc imedens hand leffde, begierede hand aldrig nogen restitution.

En kort tid effter at ieg haffde deponeret, begierede S. Doctor Hans Resen, den tid Summus Theologus, at ieg vilde informere hans Børn, blant hvilche endnu leffver Doctor Peder Resen oc Mester Hans Resen. Doctor Poffvel Resen døde udi Ægypten, oc Elias Resen udi Holland. Aff disse deris foreldre nød ieg usigelige mange velgierninger, hvilche ieg aff hiertit ynscher, at Gud i Himmelen vill deris offverbleffne børn belønne. Dennem selff ved ieg at haffve allerede, bode for det som de meg oc andre Guds børn saa mildeligen oc redebon bevist haffver, evig ære oc herlighed i himmelen.

Imidlertid ieg var i de fromme oc fornemme folchis tieniste, tog ieg Ao. 1640 gradum Baccalaureatus, oc der udi haffde gradum alterum, Decano Magistro Johanne

¹⁾ •Aarss• er overstreget. — Om disse Lærere se K. S. 3. R. IV, 552 ff.

Christophoro, effterat ieg haffde temmeligen exercerit mig udi Communitetit oc verit Decanum ved de fire nederste Skiffver.

Ao. 1641 in Majo disputerede ieg under min Salig Vert, Doct. Hans Resen, oc opponerede samme tid S. Doct. Jesper Brochmand, hvilchen lod sig mit ringe ingenium¹⁾ saaledes befalde, at hand tillige med de andre Theologer om efftermiddagen der effter sluttede, at ieg schulde reise uden lands med det Stipendio Vinstrupio-Reseniano, som da vacerede.

Følgende Aar den . . Maji perorerede ieg for forneffte Stipendio, oc saa reiste ieg ud i Gudz naffn med M. Elia Eisenbergio oc M. Alberto Bartolino til Vittenberg, oc haffde ieg forschriffvelse fra min Salige Vert, Doctore Resenio, oc Brochmanno till den høyberymte Doctorem Jacobum Martini, supremum Theologum, at ieg hoss hannem schulde haffve mit Losement: men effterdi hand var da megit gammel, fich ieg mit Losement hoss Doct. Vilhelmum Lyserum, oc var da Rector Christophorus Notnagelius, Mathematicus, Decanus Johannes Sperlingius, Physicus. Men der ieg haffde verit hoss D. Lyserum it Aar oc haffde exercerit mig paa hans Collegiis med andre fornemme oc lerne mend, bode Professoribus oc Adjunctis, bleff ieg anmodet aff en fornem ung mand, at ieg vilde for hans schyld mutere mit hospitium oc vere hoss hannem, som da haffde sit Losement hoss Augustum Buchnerum, som da var den fornemmeste Philologus, der fantis i Tydschland. Imidler tid ieg der var, disputerede ieg publice trende gange først mod Photinianerne de Servatore Christo, præside Doct. Jacobo Martini, Theologo Seniore, oc opponerede da mod mig til en æris bevisning Doct. Josephus Adjunctus, Doct. Seldius oc M. Lucas Bacmeisterus. Dernest mod Hugonem Grotium de Antichristo, præside Doct. Vilhelmo

¹⁾ Læsningen uvis (negotium?).

Lysero. For det tredie de Natura Dei, præside Licentiat Scarschio, Theologo Extraordinario¹⁾).

Ao. 1644 mense Septembri, effterat Svenschen var indfalden i Riget, bleff ieg uformodentlig hiembkaldet, oc søgte ieg da min kiere Salige Madfader Doctor Hans Resen, bleff i hans huuss et halfft Aar. Siden begierte hans Salige Søster, Anne S. Doct. Nils Paaschis, at ieg vilde vere udi hendis huus hoss hendis Salig Søn, som ieg tilforn haffde instituerit tillige med Doctor Hansis børn. Men dette varede ichun kort. Thi min S. Madfader kaldte mig strax tilbage till sin Søn, Doct. Peder Resen. Imidlertid ieg der var, tog ieg Magisterii grad, oc begierede samptlige Candidati, at ieg for dennem vilde haffve gratiarum actionem. Tillforn haffde, Facultas Theologica begiert aff mig at holde Collegia Philosophica, hvilchet ieg gjorde, oc der udi leste oc disputerede ieg de fornemmeste disciplinas philosophicas²⁾ for mange fornemme unge Karle, men fornemmelig for Professorum børn, som den tid var studenter. Hvorfore mig oc bleff bevilget mit forrige Stipendium.

Ao. 1645 siøntis det Doct. Resenio et reliqvo Senatui Academico rodeligt, at ieg schulde videre forsøge mig paa andre stæder, oc paa det ieg kunde haffve middel paa reisen, bevilgede mig den fromme S. Herre Cantzeler, H. Christen Thomesøn, et hans Majestetis Stipendium Theologicum, hvorfore ieg oc disputerede præside Resenio³⁾). Men bode for den farlig tid schyld oc andre aarsager affslog ieg denne Reise, oc bleff ved mine forrige Collegia, indtill ieg aff Magnifico Cantzcellario bleff forordnit till at vere Præ-

¹⁾ Et Brev, dat. Vitebergæ 13. Jan. 1643, fra Johannes Jani Viburgius, Stipendii Winstrupio-Reseniani alumnus, til Professor Oluf Worm findes i Kgl. Bibl., Bøllings Brevsaml.

²⁾ Ulæseligt.

³⁾ Allerede under 15. Febr. 1645 hedder det i Acta Consistorii: •Hans Jenson Wiburgensis maa disputere pro stipendio regio, naar hand haffuer promoverit in Magistrum•. Graden tog han 20. Maj 1645.

positus udi Communitetit oc Extraordinarius Professor Poeseos¹⁾; hvilchen bestilning ieg forestod it Aar. Men efftersom lønnen paa denne besverlig tid ei ricteligen bleff udlact, raadde S. Doct. Jesper mig till, at ieg schulde antage Conrectoratum udi Kiøbenhaffns Skole, hvorudi ieg forbleff till Annum 1649, daa ieg udaff Hans Magnificentze H. Canceler Christen Thomesen bleff befodret till Lunde kald oc menighed, oc bleff ieg ordineret aff Doct. Peder Vinstrup Synddagen for Pintzedag. Aaret der effter, Dominica Jubilate, bleff ieg vied ved min hierte kiere Hustrue Cathrin Nielsdatter, S. M. Niels Bentzøns Effterleffversche²⁾, oc haffver ieg nu leffvet med hende i . . Aar, Gudt schee evig loff oc priis, it kierlig oc venlig ecteschab, saa at ieg tacher hende for sin kierlighed oc oprictig omgiengelse med mig, oc beder Gud inderlig oc aff hiertet, at hand hende tusindfold vill velsigne for hver dag, hun haffver leffvit med mig. Udi samme ecteskab haffver Gud velsignet oss med 7 børn, try drenge oc fire piger, blant hvilche Drengene oc den ene Pige er i Herren hensoffvet. De try piger leffver endnu. Gud trøst dennem, oc giff dem naade till, at de frycter oc elsker hannem.

Ao. 1655 afftachede ieg paa Lunde predickestoll oc bleff derfra dimitteret, aff vor allernaadigste Herre oc Konge voceret till Stege Kald, effter at ieg haffde effter Hans M. befalning predichet for hannem paa Frederichsborg Slott. [Men hvad ieg haffver igiennem dragit paa dette sted, det ved du best min Herre oc Gud etc.³⁾. Udi dette mit embede haffver ieg nu verit her paa steden udi tretten Aar ungeferd.

¹⁾ I Acta Consist. 23 Sept. 1646 læses følgende: •Bleff M. Hans Jensen, Præposito in Communitate Regia, bevilget Stipendium Professoris Poeseos pro integro anno. Oc siunt Professoribus best at vere, at Magnificus Rector taalede med Magnifico Cancellario, at dette Aars løn maatte ordineris til et Capital pro successoribus•.

²⁾ Se Rørdam, Hist. Saml. og Studier I, 79. 85.

³⁾ Det indklamrede er senere udslettet, og derpaa en ny Slutning tilsat.

Anledningen til, at M. Hans Jensen Viborg, maatte forlade Lund, var de forargelige Stridigheder, som han havde med sin myndige Biskop, Dr. Peder Pedersen Vinstrup, til hvem han oprindelig havde staaet i et godt Forhold, men som følte sig grovt fornærmet af ham ved følgende, forøvrigt ogsaa taktløse Optræden af Præsten: »Bispinde Vinstrup havde 9de Søndag efter Trinitatis 1651 om Eftermiddagen, efter at Gudstjenesten var forrettet, med nogle andre Venner gjort en liden Lystrejse ud paa Landet i Nærheden af Lund. Heraf tog Wiborgius Anledning og tilskrev hende et temmelig skarpt Brev, med Formaning om at blive en stille og ærbar Matrone, og ej lade den onde Aand raade osv. Og siden stiklede han offentlig paa Prædikestolen tydelig paa hende i Anledning af en Prædiken om Sabbatens Vanhelligelse ved Majgreve-Gilde osv.¹⁾«. Da forskellige Dissenser om Kapitelsanliggender kom til²⁾, drog Striden ud gennem 4 Aar, indtil den endelig ved en Herredagsdom af 12. Juli 1655³⁾ »blev skaaren over tvert«, og Præsten forflyttet. Det var først paatænkt at sætte ham til Them i Aarh. St.⁴⁾, men det blev siden forandret til den anseeligere Stilling som Præst i Stege og Provst paa Møen, hvor M. Hans Jensen Viborg forblev til sin Død, 1682.

Fra de Aar, da han var i Kjøbenhavn, haves en Række akademiske (theologiske og filosofiske) Skrifter fra hans Haand⁵⁾. I Hdskr. i det kgl. Bibliothek (Gl. kgl. Saml. 160 Fol.) findes desuden følgende mere lærde end nyttige Værk af ham:

Politia Divina ab orbis initio usque ad incarnati Christi tempora deducta Liber Secundus de Adamitis sive de Fidelibus Antediluvianis, Autore Joh. Viburgio, Ecclesiaste Stegensi et Præposito in Insula Mona. (437 Sider).

¹⁾ Worms Lexicon over lærde Mænd II, 577.

²⁾ Cawallin, Lunds Stifts Herdaminne I, 221 ff.

³⁾ Dommen indtager o. 60 Foliosider i Herredagsdombogen i Rigsarkivet og giver bl. a. mange Oplysninger om Kapitelsforholdene i Lund.

⁴⁾ Cawallin a. St. ⁵⁾ Worms Lex. a. St..

Den Opfordring, som M. Hans Viborgs gamle Discipel Dr. Peder Resen udstedte til Præsterne rundt omkring i Landet om at forsyne ham med topografiske Bidrag til hans »Atlas Danicus«, gav Provsten paa Møen Anledning til at forfatte en »Descriptio insulæ Monæ«, der endnu haves i Muskr. (Thottske Saml. 1417 og 18. 4°) og findes karakteriseret i Joh. Paludans Beskrivelse over Møen I, 13. 482.
